VI

ROLUL PATRIMONIULUI CULTURAL ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

PEDAGOGIA DE PATRIMONIU ŞI PARTENERIATUL MUZEU – ŞCOALĂ

Gherghina BODA
CS I dr., Muzeul Civilizației Dacice şi Romane, Deva, România
e-mail: ginaboda15@gmail.com

Summary

The increasing importance attached to national and world heritage points to the understanding of its role in preserving the most important values of the past which confer a precise identity on any nation and which, in relation to other cultures, leads to tolerance as well as to the understanding and practice of multiculturalism. The notion of heritage includes within its scope the material, immaterial or natural values taken into consideration by the authorities as well as their preservation and conservation with the aim of passing them on to future generations. Heritage education aims to provide new knowledge (historical, artistic, ethnographic, anthropological, architectural, aesthetic etc.), to form diverse attitudes and skills in the course of the learning process, to form and develop the civic virtue, the understanding of other cultures/civilizations and the development of tolerance towards them, to cultivate the respect for the legacy bequeathed to us by our forefathers, to encourage involvement in projects intended to rescue and preserve the heritage etc.

The school has a particularly important role in this regard, as heritage education has become in recent years a component of didactic projects, with multiple benefits for both young people and teachers, which is why this new discipline has a great development in most European countries and not only. Through heritage pedagogy, the school opens to its environment by including a range of artistic and cultural activities in its curriculum and providing young people with a different perspective on the surrounding world. In France, the first „classes of historical monuments" were formed in 1980, the first Heritage Days were organized in 1984, and then in 1988 the first „heritage classes" were formed, the French model being quickly adopted by other European countries. The success of the cultural and educational actions dedicated to heritage has led to increasing attention in all national, European and

international programs, which have managed to rescue and conserve countless heritage values of particular importance.

Key words: *pedagogy of heritage, museum, school, conservation, partnership.*

Relația pedagogie-patrimoniu este de dată relativ recentă, aceasta căpătând o mai mare consistență începând cu anii 1988. Franța rămâne un reper în materie de pedagogie de patrimoniu, motiv pentru care ne vom raporta la cele mai importante realizări ale sale, după anii 1990 exemplul său fiind urmat de tot mai multe state. În contextul apariției aşa-zisei pedagogii de „trezire" care susținea deschiderea şcolii către mediul său înconjurător şi introducerea activităților artistice şi culturale în clase, începând cu anii 1970, patrimoniul începe să joace un rol tot mai important în procesul de învățare. Anii următori se caracterizează printr-o valorizare, transmitere şi dezvoltare a pedagogiei de patrimoniu, astfel că în 1980 Fondul Național al Monumentelor Istorice franceze creează primele „clase de monumente istorice", în 1984 se organizează primele „Zile ale patrimoniului", pentru ca în 1988 să se înființeze „clasele de patrimoniu", obiectivul acestora fiind, printre altele, de a-i conştientiza pe elevi despre bogăția şi fragilitatea patrimoniului şi de a-i responsabiliza să-l conserve[1].

Noțiunea de patrimoniu, în termenii cei mai generali, se referă la o moştenire a trecutului transmisă voluntar sau nu, unor oameni sau grupuri, prin apartenența la trecut orice obiect devenind element de patrimoniu sau de moştenire comună, acesta căpătând şi o contație politică legată de memoria colectivă, de patrimoniul național, de identitatea comună şi de ideea de conservare[2]. Patrimoniul este purtătorul amintirilor, a urmelor trecutului, deci şi a memoriei acestuia pe care o materializează, regăsindu-se în mediul în care trăiesc oamenii şi contribuind astfel la construcția identității individuale sau de grup. Atunci când ne referim la patrimoniu trebuie să avem în vedere toate formele sale, atât cele clasice, adică patrimoniul material, imaterial şi natural, cât şi cele mai recente, cum ar fi patrimoniul industrial (uzine, fabrici, ateliere, oraşe muncitoreşti, maşini, instalații, obiecte tehnice etc.), cel rural (peisaje, ferme, instalații, diverse obiecte etc.) şi urban (galerii, magazine, parcuri, grădini, cartiere istorice etc.)[3]. Astăzi, termenul de patrimoniu capătă un înțeles particular, monumentul istoric, martor al trecutului național, tinde să se estompeze înaintea „bunului comun" în care cetățenii pot să se recunoască şi să-i împartă valorile, astfel încât educația patrimonială să-i privească pe toți, să se concentreze asupra cunoştințelor despre conținuturile patrimoniale, a

[1] Hélène, Petit, *Faciliter les apprentissages par l'utilisation de patrimoine local à l'école primaire*, 2005, p. 11, https://www2.espe.u-bourgogne.fr/doc/memoire/mem2005/05_04STA00468.pdf

[2] Ibidem, p. 6.

[3] Philippe, Gennaux, *Pédagogie du patrimoine et ses actions*, în *Bulletin de Liaison des proffeseurs d'Histoire-Géographie de l'Academie de Reims*, nr. 18/1999, p. 3, http://mufa.be/UserFiles/File/Gennaux.pdf

educației prin patrimoniu şi astfel, prin împărtăşirea experiențelor emoționale şi artistice, pedagogia de patrimoniu să evoce sau să identifice o comunitate de valori[4].

Relația educației patrimoniale cu procesul de învățământ a luat naştere în contextul dezvoltării ideii de păstrare şi conservare a operelor valoroase ale trecutului şi de respect pentru vestigiile trecutului care reprezintă moştenirea comună a omenirii. De aceea, copiii trebuie responsabilizați încă de pe băncile şcolii în privința conservării şi transmiterii zestrei patrimoniale urmaşilor, nu numai păstrate şi conservate, ci şi îmbogățite. Includerea elementelor de patrimoniu în programa şcolară înseamnă, în primul rând, obligativitatea profesorului de a identifica procedurile cele mai eficiente prin care trebuie să ştie să opereze diferențele dintre trecut şi prezent, dintre vechi şi modern, să ştie cum să-şi învețe elevii să privească cu alți ochi mediul în care trăiesc, să pună întrebări şi să caute răspunsuri, să le trezească curiozitatea şi să le ofere motive pentru cercetare, să privească monumentele sau orice alte obiecte de patrimoniu din perspective istorice, artistice, arhitecturale, etnografice, ştiințifice etc., să coreleze cunoştințele învățate la şcoală cu mediul înconjurător, astfel cultivându-le respect atât pentru creațiile strămoşilor, cât şi pentru cele ale prezentului, motivându-i totodată pentru salvgardarea şi conservarea lor. În acest demers de conştientizare şi responsabilizare cetățenească care permite construcția unei identități comune, patrimoniul local are o deosebită importanță, cunoaşterea acestuia şi împărtăşirea acestei cunoaşteri cu ceilalți ducând la identificarea sa ca reperul care ajută cel mai bine la cunoaşterea originilor şi la oferirea unei semnificații, de asemenea, facilitează integrarea individului într-un grup, întăreşte sentimentul social şi național al unei comunități[5].

Deschiderea şcolii către mediul în care trăieşte vizează, în primul rând, o readaptare a pedagogiei la cerințele evoluției societății, apoi o îmbogățire a cunoştințelor elevilor prin contactul direct cu obiectul sau cu alte elemente ale mediului înconjurător. Încă din anul 1897, John Dewey observa diferența dintre învățarea mecanică şi cea activă, afirmând că atunci „când cunoştințele de dobândit sunt prezentate sub forma unei lecții care trebuie învățată ca o lecție, există o absență totală între nevoi şi scop. Rezultatul acestei lipse inițiale de motive este o instruire mecanică şi lipsită de viață. Acolo unde există viață şi dezvoltare organică există întotdeauna acțiune şi reacțiune; există cerere şi ofertă; cerere din partea spiritului şi ofertă din partea programului de studii”[6]. În 1922, Adolphe Ferrière

[4] Marie, Musset, *Éducation au patrimoine: mémoire, histoire et culture commune. De la conservation du patrimoine à l'éducation au patrimoine*, în *Dossier d'actualité veille et analyses*, nr. 72/2012, p. 1, https://edupass.hypotheses.org/628

[5] Hélène, Petit, *op. cit.*, p. 10.

[6] John, Dewey, *Qu'est-ce que „l'intérêt” de l'enfant?*, p. 3. https://www.meirieu.com/PATRIMOINE/deweyinteret.pdf

vorbea despre „şcoala activă", care în 1920 era deja un termen curent şi care propaga ideea că „munca adevărată este o activitate spontană şi inteligentă care este exercitată din interior la exterior", activitatea spontană, personală şi productivă fiind idealul şcolii active, principiile sale nefiind anti-intelectuale, ci anti-intelectualiste[7]. Un alt pedagog, Michel Fabre, situează pedagogia între practică şi teorie, afirmând despre aceasta că „nu mai este o modalitate de a practica educația, ci o modalitate de a o concepe", în timp ce pedagogul brazilian Paulo Freire acordă o importanță deosebită dialogului cu ajutorul căruia îşi circulă mai uşor şi eficient ideile către cursanți, construind o educație conştientizantă care are ca obiectiv trezirea conştiinței printr-o reflecție reală de a redescoperi în permanență realitatea[8]. Observăm că pedagogia cunoaşte o evoluție permanentă a ideilor şi concepțiilor educative, acestea punând tot mai mult accentul pe dezvoltarea copilului prin metode active care să-l implice tot mai mult în activitățile de învățare.

Politicile culturale mai recente ale diferitelor convenții internaționale privitoare la patrimoniu şi la conservarea sa pun un accent deosebit pe funcțiile sociale ale patrimoniului cultural şi pe aporturile sale ca factor de participare democratică. De exemplu, Convenția-cadru de la Farro din 2005 insistă pe ideea conform căreia cunoaşterea şi practica patrimoniului reprezintă un aspect al drepturilor cetățenilor de a participa la viața culturală, exprimând totodată principiul conform căruia conservarea patrimoniului nu este un scop în sine, ci are ca obiect contribuția la „bunăstarea persoanelor şi la aşteptările cele mai mari ale societății"[9]. De unde defineşte patrimoniul ca fiind „un ansamblu de resurse ale trecutului moştenite, pe care persoanele le consideră, prin regimul proprietății bunurilor, ca o reflecție şi o expunere a valorilor lor, credințe, cunoştințe şi tradiții în continuă evoluție", definiție care accentuează relația dintre bunul de patrimoniu, proprietarul sau responsabilul său şi public, invitat să intre într-un demers de relație patrimonială, obiectele cotidiene putând deveni elemente de patrimoniu, uşurând trecerea de la o concepție statală şi națională la una socială şi comunitară, de la istoric la memorial[10].

Pedagogia de patrimoniu a luat naştere pe acest nou fundament, apărând ca o ramură a pedagogiei care se desfăşoară în jurul noțiunii de patrimoniu cu tot ceea ce implică aceasta. Înainte de toate, pedagogia de patrimoniu este percepută ca o *pedagogie a cetățeanului* (care urmăreşte alfabetizarea ştiințifică, adică transmiterea de cunoştințe şi concepte, dar şi conştientizarea „politică" în sensul dezvoltării unei

---

7 Adolphe, Ferrière, *Qu'est-ce que l'École active?*, 1922, pp. 1-3, http://www.meirieux.com/PATRIMOINE/adolpheferriere.pdf

8 Johann, Chamel, *Valoriser, transmettre et développer une pédagogie à travers la notion de patrimoine culturel immatériel?*, în *Bildungsforschung* 13 (2016), 1, pp. 5-7, https://www.pedocs.de/volltexte/2017/14809/pdf/BF_2016_1_Chalmel_Valoriser_transmettre.pdf

9 Marie, Musset, *op. cit.*, p. 3.

10 Ibidem.

conştiinţe civice participanţilor) şi o *pedagogie a descoperirii* (care implică un demers de cercetare bazat pe inducţie şi distribuire, punând în aplicare situaţii-probleme şi dând un statut pozitiv erorii), nefiind un scop în sine, ci doar un mijloc de a servi scopuri, valori, obiective, o pedagogie în slujba sensului care îşi propune ca finalitate principală trezirea conştiinţei şi contribuirea la dezvoltarea persoanei în comunitatea umană[11]. Pedagogia de patrimoniu îşi propune următoarele obiective, care le permite copiilor: 1. Să integreze istoria în continuitatea sa din trecut până în prezent; 2. Să vizualizeze reperele tangibile în cronologia istorică şi tehnică; 3. Să descopere rădăcinile universale ale omului; 4. Să-şi construiască propriile criterii de comparaţie şi judecată[12]. Mai mult, pedagogia de patrimoniu este inter- şi pluridisciplinară prin natura competenţelor care îi sunt necesare, ea antrenând specialişti din domeniul pedagogiei muzeale (animatori, mediatori culturali), psihologiei, eticii, dreptului, comunicării, marketingului etc., cu ajutorul cărora se materializează în cadrul şcolar (sub forma claselor de patrimoniu, a claselor ştiinţifice, opţionale etc.), în cadrul loisirului (sejururi de concediu, centre de loisir etc.), al culturii şi turismului (vizite la muzee, situri, parcuri tematice, participări la manifestaţii culturale), sub forma acţiunilor culturale temporare sau a proiectelor, măiestria competenţelor pedagogice şi de animaţie, precum şi conţinutul ştiinţific şi tehnic fiind o condiţie sine qua non a pedagogiei de patrimoniu[13].

Clasele de patrimoniu există astăzi în numeroase ţări, ceea ce demonstrează conştientizarea internaţională a importanţei salvării şi conservării patrimoniului local, regional, naţional şi mondial. În procesul educaţiei patrimoniale se pune accentul pe cursurile de patrimoniu, pe atelierele de patrimoniu şi pe zilele patrimoniului, atât la nivel naţional, cât şi european. În Franţa, aceste activităţi se desfăşoară într-un mod organizat şi planificat, făcând parte din programele şcolare, din proiectele clasei sau ale şcolii. Philippe Gennaux ne informează asupra acestor tipuri de activităţi: *cursurile de patrimoniu* sunt cursuri care se desfăşoară în timpul unei săptămâni pe un sit, concretizate în vizite, ateliere, analize şi anchete cu scopul de a descoperi ce este patrimoniul, profesorului revenindu-i sarcina pregătirii acestuia; *atelierul de patrimoniu*, temporal se desfăşoară diferit în funcţie de nivelul şcolar, primar sau secundar, pe parcursul a 10-16 săptămâni în timpul anului şcolar, 2-3 ore pe săptămână, de regulă în localurile unei instituţii culturale (muzeu, depozit de arhivă, monument, sit arheologic etc.); *„Ziua patrimoniului"* este organizată în principal pe un sit unde un grup de elevi este primit pentru a efectua o vizită aprofundată, în cursul căreia

[11] F.a., *Comment appréhender l'éducation au patrimoine*, p. 1, http://www.imp-actes.fr/spip.php?article72

[12] Philippe, Gennaux, *op. cit.*, p. 3.

[13] F.a., *Comment appréhender l'éducation au patrimoine*, p. 1, http://www.imp-actes.fr/spip.php?article72

elevii au posibilitatea descoperirii elementelor concrete ale patrimoniului, precum şi a tehnicilor sale specifice[14].

La ciclul I, educația patrimonială se face printr-un tip de învățare care urmăreşte ajutarea copilului în descoperirea bogăției lumii înconjurătoare, bazându-se pe „experiențele trăite, dar şi prin descoperirea documentelor", patrimoniul fiind abordat ca „materie" şi ca „obiect" pe care încercăm să-l recunoaştem şi să-l clasificăm, să-i desemnăm materialele din care este confecționat, calitățile şi utilizările, să-l localizăm în spațiu şi timp pentru a opera reprezentări între ceea ce este în apropiere sau depărtare, între ceea ce este în realitate şi ceea ce nu mai este, copilul dobândind astfel un vocabular adaptat noilor cunoştințe; înființarea muzeelor de clasă, a colecțiilor personale conduc la dezvoltarea dorinței de conservare şi introduce noțiunea de obiect de patrimoniu în şcoala primară, la îmbogățirea cunoştințelor de patrimoniu contribuind şi memorarea cântecelor şi a rimelor limbilor/dialectelor regionale şi străine, ascultarea unor povestiri/legende/ mituri locale, muzică clasică etc.[15].

La ciclul II, educația patrimonială îmbracă forme mai complexe, afectând mai multe discipline, cum ar fi istoria, literatura, muzica, geografia şi altele, ba chiar educația fizică şi sportivă prin practicarea de dansuri şi jocuri tradiționale, toate colaborând pentru descoperirea trecutului local atât din spațiile familiare, cât şi din cele mai îndepărtate.

Ciclul III este nivelul la care începe învățământul istoric propriu-zis, nivelul la care elevul are deja abilitatea de a folosi cunoştințele istorice acumulate şi în alte domenii, poate surprinde caracteristicile patrimoniului şi îl poate situa într-o anumită perioadă istorică în funcție de contextul său, încearcă să lege ceea ce vede cu ceea ce cunoaşte, poate descoperi folclorul, personajele din legende, citeşte genuri variate şi texte clasice de ieri şi de azi, toate constituind un patrimoniu care se transmite din generație în generație[16].

Abordarea multidisciplinară şi integrată a educației pentru patrimoniu încurajează profesorii din diferite discipline să desfăşoare o muncă de echipă care va avea ca finalitate insuflarea dorinței elevilor de a cunoaşte, respecta, iubi şi pleda în favoarea conservării patrimoniului mondial. Aceste activități se conturează în jurul a şase mari direcții de acțiune: discuții, cercetare, exerciții, sesiuni vizuale, excursii la siturile patrimoniului mondial şi jocul de rol[17]. *Discuțiile* purtate cu elevii urmăresc nu numai oferirea de noi cunoştințe, ci şi determinarea acestor de a reflecta asupra patrimoniului, de a suscita dezbateri asupra valorii şi semnificației

[14] Philippe, Gennaux, *op. cit.*, p. 2.
[15] Hélène, Petit, *op. cit.*, pp. 11-12.
[16] *Ibidem*, p. 13.
[17] F.a., *Approaches éducatives du patrimoine mondial*, în *UNESCO. L'éducation au patrimoine mondial*, pp. 2-3, http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-54-11.pdf

acestuia, tot acest proces cognitiv şi gnoseologic având ca scop sensibilizarea elevilor în privința patrimoniului, care îi va fi dat în păstrare pentru a fi transmis mai departe generațiilor viitoare. De asemenea, ținând cont de amploarea tot mai mare a turismului cultural şi de pericolele pe care acesta îl reprezintă pentru multe monumente şi situri, elevii trebuie înarmați cu cunoştințe solide şi dorință de acțiune în domeniul conservării permanente a tuturor valorilor patrimoniale. *Cercetarea* presupune abilitatea elevilor de a se orienta singuri, pe baza cunoştințelor acumulate la orele de clasă, în a-şi căuta noi informații referitoare la patrimoniu, salvare şi conservare, internetul constituind o sursă de informații extrem de utilă, la fel ca bibliotecile, arhivele sau documentele. Acestea au ca scop facilitarea găsirii şi analizării informațiilor, tragerii concluziilor, elaborarea planurilor de acțiune în favoarea conservării acestui patrimoniu[18]. *Exercițiile* sunt un panel de obiecte didactice, care permit învățarea şi înțelegerea mediului, utilizarea acestor resurse ducând la impulsionarea curiozității şi a ingeniozității elevilor[19].

Sesiunile vizuale, vizitele la muzee şi situri, precum şi *excursiile la monumente şi situri* constituie alte activități care se încadrează în pedagogia de patrimoniu. Acestea pot fi însoțite de activități interactive, cum ar fi studierea unui obiect de muzeu, vizitarea atelierelor diverşilor artizani care-şi prezintă pe „viu" meşteşugul, tehnicile, materialele utilizate şi produsele finite, elevii înțelegând astfel legătura dintre identitatea lor, patrimoniu şi meşteşugurile locale. *Jocul de rol* privitor la patrimoniu se poate desfăşura la un sit, un monument istoric, la un muzeu etc. sau în clasă, la şcoală. Aceasta răspunde la 5 obiective pedagogice: crearea unei conştiințe; cel mai bun mod de a înțelege temele diferite sau abstracte; dobândirea de noi capacități de cercetare; formarea de atitudini şi a unui angajament pe termen lung; dezvoltarea creativității, toate acestea ajutându-i pe elevi să înțeleagă conservarea în aşa manieră încât să fie capabili să aleagă materialele şi metodele cele mai bune pentru obiectul sau monumentul ales să fie conservat, să ia decizii referitoare la amenajarea teritoriului (demolarea unor clădiri vechi, dezvoltarea turismului, deschiderea unor noi rute etc.), planificare şi gestionarea conservării, campanii promoționale, finanțarea unui sit mai degrabă decât altul etc.[20]. Tot prin joc, elevii pot interpreta o piesă istorică sau pot învăța să reglementeze paşnic conflictele, deoarece de multe ori patrimoniul stă la baza unor războaie sau revendicări teritoriale.

Prin toate aceste activități de educație patrimonială, elevii dobândesc noi cunoştințe, priceperi şi deprinderi, îşi formează noi atitudini, capătă disponibilitatea

[18] *Ibidem*.
[19] Johann, Chamel, *op. cit.*, p. 11.
[20] *Ibidem*, p. 9.

de a trăi experiențe noi, îi ajută să-şi redescopere propriul mediu înconjurător, le oferă posibilitatea de a face schimburi informaționale şi practice cu adulții sau cu alți tineri, îi ajută să socializeze şi să colaboreze la proiecte comune prin munca în echipă, îşi descoperă laturi ale personalități necunoscute până atunci, atât lor cât şi profesorilor sau colegilor, creează o nouă relație cu ei înşişi, cu ceilalți şi cu lumea, toate acestea conducând în final la obținerea unei anumite autonomii de comportament şi de raționament[21].

Un model de bună practică poate fi considerat Carta națională franceză din 2002 pentru o educație patrimonială *„Adopter son patrimoine"*, care preconiza adoptarea unui edificiu, cartier, muzeu, grădină, o colecție, o operă, un sit arheologic, industrial sau natural de proximitate, un monument etc., elevii având astfel posibilitatea de a deveni „deținătorii" memoriei elementului de patrimoniu ales şi al viitorului său, ei devenind conştienți de responsabilitatea lor de cetățeni față de acest patrimoniu pe care învață să-l cunoască, protejeze sau chiar să-l reabiliteze, elevii devenind actori adevărați în sânul mediului lor înconjurător[22]. Această convenție implică mai mulți parteneri şi anume: prefecți, Direcțiile Regionale ale Afacerilor Culturale, rectori şi inspectori de academie, directorii departamentelor de educație națională, asociații, civili, profesori şi elevi. Această Cartă permite şi integrarea tuturor dimensiunilor necesare: proiectul de politică patrimonială pe teritoriul în cauză, reflecție asupra adecvării între realitățile patrimoniale şi proiectele culturale dezvoltate, legăturile cu programele şcolare şi proiectele şcolilor sau instituțiilor, ca şi formațiunile comune ale diferiților parteneri, elaborarea de instrumente pedagogice şi instrumente de evaluare sau valorizare, modalități de funcționare, ea permițând adunarea în jurul patrimoniului a tuturor cetățenilor, părinților elevilor, întreprinderi private, asociații etc., creând o mobilizare la nivelul unui cartier, oraş, județ, departament[23].

Această Cartă este aplicată în cadrul unui proiect cultural sau artistic condus în funcție de programa şcolară şi poate permite studii variate legate de istorie, literatură, muzică sau arte plastice. Întâi se alege contextul patrimonial, apoi se stabileşte dimensiunea pedagogică a demersului, acțiunea educativă propusă elevilor plecând de la mediul lor apropiat trebuie să fie prefigurarea unui angajament într-o atenție şi o lectură diferite a patrimoniului la scara lumii întregi şi, în final, se pun în valoare aceste învățături, elevii implicați în realizarea unui proiect de restituire a muncii efectuate la clasă fiind făcuți actori ai acestui patrimoniu, restituirea putând lua forme diverse – pentru un timp scurt pot deveni

[21] Philippe, Genaux, *op. cit.*, p. 4.

[22] *Mise en œuvre du plan pour l'éducation artistisque et l'action culturelle à l'école - Chartes pour une éducation au patrimoine „Adopter son patrimoine"*, http://www.education.gouv.fr/botexte/bo020502/MENE0200882C.htm

[23] Ibidem.

„ghizii" elementului adoptat, pot realiza proiecte de valorizare prin documente, pot realiza un film, pot participa la luarea deciziilor culturale sau politice participând la consiliile municipale, la concursuri de amenajare urbană etc.[24].

Succesul înregistrat de clasele de patrimoniu au determinat apariţia „claselor europene de patrimoniu", care prin activităţile lor încearcă să construiască identitatea Europei. La originea acestora stă o convenţie încheiată în 1982 între Ministerul Culturii şi Ministerul Educaţiei Naţionale din Franţa, în 1989 operaţiunea „Rhin fără frontiere" constituind lansarea oficială a primelor clase europene de patrimoniu, această acţiune marcând a 40-a aniversare a Consiliului Europei şi fiind plasată sub patronajul Secretarului său general, însă fiind menţionate pentru prima dată în 1991[25]. Timp de mai multe zile, elevi din diverse state europene, îndrumaţi de specialişti şi actori culturali, învaţă să descopere influenţele interculturale care au marcat locurile, patrimoniul material şi imaterial transmis din generaţie în generaţie care este creat şi recreat în permanenţă de către comunităţi şi grupuri în funcţie de mediul lor, de interacţiunea cu natura şi istoria, ceea ce le conferă un sentiment de identitate şi continuitate, de respect faţă de diversitatea culturală şi de creativitatea umană[26], aceste activităţi trebuind să respecte 4 principii şi anume transplantarea, integrarea în cunoştinţele învăţate, multidisciplinaritatea şi implementarea practicilor culturale creative[27]. Serge Grappin consideră că activităţile desfăşurate de clasele europene de patrimoniu trec prin mai multe etape: 1). *Demersul*[28], care implică pregătirea proiectului prin conjugarea mai multor factori, cum ar fi selectarea sitului şi menţionarea interesului său estetic şi istoric, prezenţa actorilor culturali apţi să pună în evidenţă dimensiunea europeană a patrimoniului, entuziasmul şi dinamismul echipei pedagogice şi culturale şi dorinţa de a dezvolta relaţii şi schimburi între elevi prin plăcerea unor descoperiri comune; 2). *Derularea*[29], care are loc pe două direcţii: a). *abordarea sensibilă*, care se bazează pe o pedagogie a descoperirii, adică prin cultivarea mirării la elevii participanţi, situl ales trebuind să provoace emoţii care să susţină atât dezvoltarea proiectului, cât şi a sensibilităţii elevilor, să le educe privirea, spiritul de observaţie, să le trezească dorinţa de a pune întrebări, să-i înveţe să colaboreze, să lucreze în comun, să-şi împărtăşească cunoştinţele şi nedumeririle, să fie toleranţi unii cu alţii şi b). *privirea şi spiritul*, adică trecerea de la observaţie la găsirea sensului urmelor descoperite; 3). *Restituirea*[30], care

[24] Ibidem.
[25] Serge, Grappin, „Du patrimoine local aux classes européennes du patrimoine", lucrare prezentată la III Seminari Arqueologia: Ensenyament, Barcelona, 16-18 nov. 2000, pp. 6, 11, https://www.cairn.info/revue-annales-de-geographie-2007-4-page-361.htm
[26] Marie, Musset, *op.cit.*, p. 11.
[27] Serge, Grappin, *op.cit.*, p. 6.
[28] Ibidem, pp. 7-8.
[29] Ibidem, pp. 8-9.
[30] Ibidem, pp. 9-10.

se referă atât la implementarea practicilor interculturale creatoare, prin care elevii descoperă o Europă deschisă şi creatoare, învățarea prin proiecte trecând şi prin diverse ateliere sau şantiere care favorizează comunicarea şi expresiile diverse, cele mai relevatoare fiind cele artistice, precum şi prin învățarea folosirii trecutului pentru viitor, în cadrul restituirilor prezentându-se dosare pentru profesori, expoziții, filme, diverse expresii ale artelor plastice sau muzică, toate acestea fiind prezentate părinților, administratorilor şi altor elevi ai şcolii, care aşteaptă ca participanții să-şi exprime reflecțiile şi întrebările despre viitorul patrimoniului, cum ar fi protecția şi conservarea sa, dar şi despre creațiile contemporane, adică patrimoniul de mâine; 4). *Evaluarea*[31], care presupune relevarea rezultatelor proiectului, adică dobândirea de noi cunoştințe, priceperi şi deprinderi, însuşiri de bun cetățean european, deschidere spre alții, spirit de echipă şi de toleranță pe termen lung, reîntoarcerea tinerilor în proiecte asemănătoare sau în acțiuni de voluntariat relevând succesul unor asemenea proiecte; 5). *Perspectivele*[32], acestea vizând activitățile ulterioare desfăşurate pe plan european.

Interese pentru pedagogia de patrimoniu au apărut şi în România, dovadă *Programa şcolară pentru disciplina* ***Educație pentru patrimoniu*** *(clasa a VI-a/a VII-a)*, apărută la Bucureşti în anul 2017, care alocă acestei noi discipline 1 oră săptămânal pe întreaga perioadă a anului şcolar şi care, „Prin problematica sa, aceasta poate fi integrată în cadrul ariei curriculare Limbă şi comunicare, Arte sau Om şi societate, în funcție de interesele de dezvoltare ale elevilor şi de nevoile şi resursele identificate în şcoli şi în comunitate”[33]. Programa este realizată ținând cont de documentele europene şi internaționale recunoscute de România, conform cărora educația de patrimoniu vizează înțelegerea noțiunii de patrimoniu, de salvare, păstrare şi conservare a acestuia de către copii şi familiarizarea lor cu patrimoniul material, imaterial şi natural din lista UNESCO, urmărindu-se educarea tinerilor în perceperea şi înțelegerea semnificațiilor şi valorilor culturale, învățării modalităților de păstrare şi a tehnicilor de conservare, a observării beneficiilor şi provocărilor privind protejarea patrimoniului în contextul turismului de masă, al riscurilor de distrugere prin calamități naturale, războaie sau indiferență la nivelul politicilor publice[34]. În urma acestor cursuri, tinerii îşi îmbogățesc cunoştințele, îşi formează anumite abilități şi atitudini, iar profesorii îşi perfecționează proiectarea şi strategiile didactice, precum şi metodele de predare-învățare-evaluare, ținând cont de variatatea contextelor de învățare.

[31] Ibidem, pp. 10-11.
[32] Ibidem, p. 11.
[33] Programa şcolară pentru disciplina *Educație pentru patrimoniu* (clasa a VI-a/a VII-a), Bucureşti, 2017, p. 2, http://edupatrimoniu.piscu.ro/wpcontent/uploads/2018/01/Programa_educatie_patrimoniu_2017.pdf
[34] Ibidem.

Toate acestea conduc la raportarea mai realistă a tinerilor la mediul lor înconjurător, la aprecierea valorilor materiale, imateriale şi naturale pe care trebuie să le protejeze şi conserve, la responsabilizarea acestora în privința patrimoniului moştenit, la întărirea sentimentului identitar național, european şi universal, la toleranță şi deschiderea spre multiculturalitate, pedagogiei de patrimoniu revenindu-i sarcina de a realiza aceste deziderate. Deschiderea spre sine şi spre ceilalți este una dintre direcțiile urmărite, tinerii fiind ajutați să privească mai întâi spre propriile valori patrimoniale naționale, apoi spre ale celorlalți pentru a se raporta într-un mod realist la ele şi pentru a le include în circuitul mondial de valori ale umanității, pentru a-şi dezvolta spiritul civic în păstrarea valorilor de patrimoniu şi implicarea în proiecte privind această moştenire culturală.

Surse WEB

1. F.a., *Approaches éducatives du patrimoine mondial*, în *UNESCO. L'éducation au patrimoine mondial*, http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-54-11.pdf
2. F.a., *Comment appréhender l'éducation au patrimoine*, p. 1, http://www.imp-actes.fr/spip.php?article72
3. Chamel, Johann, *Valoriser, transmettre et développer une pédagogie à travers la notion de patrimoine culturel immatériel?*, în *Bildungsforschung* 13 (2016), 1, https://www.pedocs.de/volltexte/2017/14809/pdf/BF_2016_1_Chalmel_Valoriser_transmettre.pdf
4. Dewey, John, *Qu'est-ce que „l'intérêt" de l'enfant?*, https://www.meirieu.com/PATRIMOINE/deweyinteret.pdf
5. Ferrière, Adolphe, *Qu'est-ce que l'École active?*, 1922, http://www.meirieux.com/PATRIMOINE/adolpheferriere.pdf
6. Gennaux, Philippe, *Pédagogie du patrimoine et ses actions*, în *Bulletin de Liaison des proffeseurs d'Histoire-Géographie de l'Academie de Reims*, nr. 18/1999, http://mufa.be/UserFiles/File/Gennaux.pdf
7. Grappin, Serge, *Du patrimoine local aux classes européennes du patrimoine*, lucrare prezentată la III Seminari Arqueologia: Ensenyament, Barcelona, 16-18 nov. 2000, https://www.cairn.info/revue-annales-de-geographie-2007-4-page-361.htm
8. *Mise en œuvre du plan pour l'éducation artistisque et l'action culturelle à l'école - Chartes pour une éducation au patrimoine „Adopter son patrimoine"*, http://www.education.gouv.fr/botexte/bo020502/MENE0200882C.htm
9. Musset, Marie, *Éducation au patrimoine: mémoire, histoire et culture commune. De la conservation du patrimoine à l'éducation au patrimoine*, în *Dossier d'actualité veille et analyses*, nr. 72/2012, https://edupass.hypotheses.org/628

10. Petit, Hélène, *Faciliter les apprentissages par l'utilisation de patrimoine local à l'école primaire*, 2005, https://www2.espe.ubourgogne.fr/doc/memoire/mem2005/05_04STA00468.pdf
11. Programa şcolară pentru disciplina *Educație pentru patrimoniu* (clasa a VI-a/a VII-a), Bucureşti, 2017, http://edupatrimoniu.piscu.ro/wp-content/uploads/2018/01/Programa_educatie_patrimoniu_2017.pdf